

Giorgio Faletti • JA SAM BOG

GIORGIO FALETTI

JA SAM BOG

Preveo s talijanskoga
Mate Maras

Naslov izvornika

Giorgio Faletti

Io sono dio

© 2009 Baldini Castoldi Dalai *editore*
Dalai *editore*

Mauru, za ostatak putovanja

*Osjećam se kao autostoper kojega je zatekla
tuča na nekoj autocesti u Teksasu.*

Ne mogu pobjeći.

Ne mogu se skloniti.

I ne mogu je zaustaviti.

Lyndon B. Johnson

PREDSJEDNIK SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA

OSAM MINUTA

Počinjem hodati.

Hodam sporo jer ne trebam trčati. Hodam sporo jer ne želim trčati. Sve je predviđeno, čak i vrijeme povezano s mojim korakom. Izračunao sam da mi je dovoljno osam minuta. Na zapešću imam sat od nekoliko dolara i uteg u džepu bluze. Ta je bluza od zelena platna i na njoj je sprijeda, iznad džepića, iznad srca, nekoć bila prišivena traka s činom i imenom. Pripadala je osobi koje se blijedo sjećam kao da je uspomena na nju bila povjerena jesenskom pamćenju nekog starca. Ostao je samo malo jasniji trag, mala modrica na tkanini, preživjela u sukobu s tisuću pranja kad je netko

tko?

zašto?

otrgnuo onu tanku traku i prenio ime najprije na grob a zatim u ništa.

Sad je samo bluza i to je dosta.

Moja bluza.

Odlučio sam da ću je obući svaki put kad izađem na svoju kratku šetnju od osam minuta. Koraci će se izgubiti kao šumovi u buci milijuna drugih koraka što se naprave svaki dan u ovom gradu. Minute će se utopiti kao šale vremena, zvijezde padalice bez boje, snježna pahulja na vlasima koja jedina zna da je različita od sviju drugih.

Moram hodati osam minuta pravilnim korakom da budem siguran kako radio-signal ima dostatan glas da obavi svoj posao.

Pročitao sam negdje kako bi, da se sunce odjednom ugasi, njegova svjetlost stizala na zemlju još osam minuta prije nego što bi se sve stropoštalo u tamu i hladnoću oproštaja. Odjedanput se sjećam te stvari i počinjem se smijati. Sam, usred ljudi i prometa, u nebo podignute glave, širom otvorenih usta na pločniku New Yorka, iznenađen zbog satelita u svemiru, počinjem se smijati. Oko mene se motaju osobe i gledaju tipa što stoji na uglu jedne ulice i smije se kao luđak.

Netko možda misli da je doista luđak.

Jedan se upravo zaustavlja i nekoliko se trenutaka pridružuje mojem smijehu, poslije shvaća da se smije ne znajući zbog čega. Smijem se do suza zbog nevjerojatne i podrugljive okrutnosti sudbine. Jedni su ljudi živjeli da bi mislili, drugi to nisu mogli činiti jer su silom morali samo preživjeti.

A treći umrijeti.

Tjeskoba bez milosti, hropac bez spasonosna zraka, upitnik koji se nosi na plećima kao breme križa, jer uspon je bolest koja nikada ne prestaje. Nitko nije našao lijeka zbog jednostavna razloga što lijeka nema. Ja imam samo jedan prijedlog: osam minuta.

Nitko od ljudskih bića što se pate oko mene ne može znati trenutak kad će početi tih posljednjih osam minuta.

Ja znam.

Ja u rukama mnogo puta imam sunce i mogu ga ugaziti kad hoću. Stižem do točke koja za moj korak i za moj kronometar predstavlja riječ ovdje, zavlacim ruku u džep i prsti mi obuhvaćaju malen predmet, tvrd i poznat.

Moja koža na plastici je sigurna vodilja, staza koju valja prijeći, budno pamćenje.

Nalazim dugme i obzirno ga pritišćem.

I drugo dugme.

I još jedno.

U jednom času ili tisuće godina poslije, eksplozija je grmljavina bez oluje, zemlja koja prima nebo, trenutak oslobođenja.

Potom krici i prašina i buka automobila što se sudaraju, a sirene me upozoravaju da je za mnogo ljudi iza mene prošlo osam minuta.

To je moja moć.

To je moja dužnost.

To je moja volja.

Ja sam Bog.

PRIJE MNOGO GODINA

POGLAVLJE I.

Strop je bio bijel ali za čovjeka ispružena na željeznom krevetu bio je pun slika i zrcala. Slike su bile one što su ga već mjesecima mučile svake noći. Zrcala su bila ona iz stvarnosti i pamćenja, gdje je i dalje vidio odraz svoga lica.

Njegovo sadašnje lice, njegovo nekadašnje lice.

Dvije različite figure, tragična čarolija preobrazbe, dva pijuna koja su u svojem gibanju označila početak i svršetak one dugačke društvene igre koja se zvala rat. Toliko ih je sudjelovalo u toj igri, previše njih. Netko je ostao nepomičan za jedan krug, netko drugi zauvijek.

Nitko nije pobijedio. Nitko, ni s jedne ni s druge strane.

Ali unatoč svemu, on se vratio. Sačuvao je život i dah i mogućnost gledanja, ali zauvijek je izgubio želju da njega gledaju. Sada za njega svijet nije išao dalje od granice njegove sjene a za kaznu nastavio je trčati do dna života, bježati ispred nečega što je nosio zalijepljeno na sebi kao plakat na zidu.

Iza njegovih leđa sjedio je na kožnoj fotelji pukovnik Lensky, vojni psihijatar, prijateljsko lice od kojega se treba braniti. Prošli su mjeseci, možda godine, u stvari stoljeća kako se susreću u toj sobi koja nije uspijevala ukloniti iz zraka i misli lagani miris hrđe koji se udiše u svakom vojnom prostoru. Čak i kad je umjesto vojarne riječ o bolnici.

Pukovnik je bio čovjek rijetke kestenjave kose i smirena glasa i izraza koji na prvi pogled više podsjeća na kapelana nego na vojnika. Katkada je nosio uniformu ali je gotovo uvijek bio u civilu. Odjeća ležerna, boje neutralne. Lice bez identiteta, jedna od onih osoba koje se sretnu i odmah zaborave.

Koje se žele odmah zaboraviti.

Uostalom, cijelo to vrijeme slušao je njegov glas više nego što je gledao njegovo lice.

»I tako ćeš sutra izaći.«

Te su riječi imale u sebi smisao konačnog rastanka, neizmjernu vrijednost olakšanja, neumoljivo značenje samoće.

»Da.«

»Osjećaš li se spremnim?«

Ne! htio bi zaurlati. Nisam spreman, kao ni onda kad je sve ovo počelo. Nisam spreman sada i nikada ne ću biti. Ne, pošto sam vidio ono što sam vidio i doživio ono što sam doživio i pošto je moje tijelo i moje lice...

»Spreman sam.«

Glas mu je bio čvrst. Ili barem se činilo da je čvrst dok je izgovarao rečenicu koja ga je osudila na svijet. Ako i nije bio čvrst, sigurno je pukovnik Lensky radije mislio da jest. Kao čovjek i kao liječnik odlučio je povjerovati da je njegova zadaća završena, prije nego dopustiti da nije uspio. Zbog toga je bio spreman lagati njemu kao što je lagao sebi.

»Onda dobro. Već sam potpisao dokumente.«

Osjetio je škripanje fotelje i šuštanje platnenih cipela dok je pukovnik ustajao. Kaplar Wendell Johnson sjede na željezni krevet i ostade na trenutak nepomičan. Pred njim su se kroz otvoren prozor što gleda na park dizali zeleni vršci stabala da bi uokvirili komadić plava neba. Iz toga položaja nije vidio ono što bi sigurno vidio da se nagne. Sjedeći na klupama ili prilagođeni neprijateljskoj pomoći kolica, ili pak stojeći pod drvećem s ono malo pokreta što neki nazivaju samodostatnošću, bili su ljudi poput njega.

Kad su polazili, zvali su ih vojnicima.

Sada je njihovo ime povratnici.

Riječ bez slave koja privlači muk, ali ne privlači pozornost.

Riječ koja znači da su preživjeli, da su živi izišli iz paklene rupe Vijetnama gdje nitko nije znao za koji grijeh mora ispaštati iako mu je sve oko njega pokazivalo kako da ispašta. Bili su povratnici i svaki je na plećima nosio, na manje ili više vidljiv način, težinu osobnog iskupljenja koje je počinjalo i završavalo unutar granica vojne bolnice.

Pukovnik Lensky pričekava da ustane i okrene se, prije nego što će mu pristupiti. Pruži mu ruku i pogleda ga u oči. Kaplar Johnson primijeti napor s kojim se trsio da ne skrene pogled i spusti ga na ožiljke koji su mu unakazili lice.

»Sretno, Wendell.«

Bilo je to prvi put da mu se obratio zovući ga po imenu.

Ime ne znači osobu, pomisli.

Ima toliko imena na sve strane, urezanih na grobovima s bijelim križevima koji su poredani s urarskom preciznošću. To ništa ne mijenja. Ništa ne će pomoći da se vrate u život ti momci, da se s njihovih grudi bez daha skine broj što su ga nosili ovješena kao medalju u čast izgubljenih ratova. On će zauvijek ostati samo jedan od tolikih. Upoznao je mnoge slične sebi, vojnike koji su se micali i smijali i pušili hašiš i pripremali doze heroína da zaborave kako su za vječnost nacrtali četverokut mete na prsima. Jedina razlika među njima bila je činjenica da je on još živ, iako se praktički osjećao kao je ispod jednog od onih križeva. Još je živ, ali cijena koju je platio za tu zanemarivu razliku bio je skok u grotesknu prazninu nakaznosti.

»Hvala, gospodine.«

Okrenuo se i uputio prema vratima. Osjećao je kako mu liječnikov pogled cilja u šiju. Već neko vrijeme nije se držao vojničkog pozdrava. Ne zahtijeva se to od onoga tko je opet sastavljen od komada s jedinom svrhom da mu se naposljetku omogućući pamćenje tijekom ostatka života. Ostatak misije bio je završen.

Sretno, Wendell.

Što je u stvarnosti značilo: *Snadi se, kaplaru.*

Prošao je svijetlozelenim hodnikom koji je bio lakiran sjajnim lakom do visine njegove glave a odatle uvis tamnom običnom bojom. Slabo svjetlo što se cijedilo kroz malen stakleni prozor na krovu vraćalo mu je u misli neke dane ispunjene kišom u šumi, kad je lišće

izgledalo tako sjajno da je sličilo na zrcalo a sakriveni dio kao da je tvorila sjena. Sjena iz koje je svakog trena mogla proviriti puščana cijev.

Izišao je na otvoreno.

Vani su bili sunce i plavo nebo i različito drveće. Drveće koje je lako prihvatiti i zaboraviti. Nisu više bili neprohodni borovi ili bambusi ili mangrova stabla ili vodena prostranstva rižišta.

Nije više bilo *dat-nuoc*.

Ta mu je riječ zazvonila u glavi, pomalo grlena kao u točnu izgovoru. U jeziku kojim govori Vijetnam značila je *zemlju*, iako je u doslovnom prijevodu postajala *zemlja-voda*, krajnje realističan način da se razumije bit toga teritorija. Bila je to sretna slika za bilo koga, uz uvjet da ne mora ondje raditi povijenih leđa ili hodati noseći na ramenima vojnu torbu i M16.

Sada je vegetacija oko njega značila *dom*. Premda nije točno znao kojemu mjestu dati to ime.

Kaplar se nasmiješi jer nije našao drugog načina da izrazi gorčinu. Učinio je to zbog toga što mu ta kretnja nije više izazivala boli. Morfij i igle ispod kože bili su gotovo izbljedjela uspomena. Boli ne, one će ostati žuta pjega u pamćenju svaki put kad se svuče pred ogledalom ili uzalud pokuša proći rukom kroz kosu, nalazeći samo hrapav dodir ožiljaka od opeklina.

Uputio se stazom osjećajući škripanje šljunka pod nogama, ostavivši iza leđa pukovnika Lenskyja sa svim onim što je značio. Stupio je na asfaltnu traku glavne ulice i skrenuo lijevo i usmjerio se bez žurbe prema jednoj od bijelih zgrada koje su se isticale usred parka, onoj gdje su ga smjestili. Tu je bila sva ironija početka i svršetka, na tome mjestu.

Priča se zaključivala gdje je i započela. Na nekoliko desetaka milja odatle leži Fort Polk, tabor za napredno obučavanje prije polaska u Vijetnam. Na dolasku su bili skupina mladića koje je netko na silu iščupao iz života pod izlikom da ih preobrazi u vojnike. Većina njih nikada nije napustila državu u kojoj su živjeli a neki čak ni okrug gdje su se rodili.

Ne pitaj se što tvoja Zemlja može učiniti za tebe...

Nitko se to nije pitao, ali nitko nije bio spreman suočiti se s onim što će njegova Zemlja tražiti od njega.

U unutrašnjosti utvrđene baze, u južnom dijelu, bilo je rekonstruirano do najmanjih pojedinosti tipično vijetnamsko selo. Slamnati krovovi, drvo, bambusova trska, ratan. Čudno oruđe i naprave, azijski izgled instruktorskih lica koja su zapravo po rođenju bila američka više nego njegovo. Nije nalazio ni materijala ni predmeta koji su mu bili poznati. Ipak u onim građevinama, u onim metafizičkim izrazima mjesta koje je tisuće milja daleko, bilo je istodobno prijatnije i nečega svakidašnjega.

Evo kakva je Charliejeva kuća, rekao mu je narednik.

Charlie je bio nadimak kojim su američki vojnici označavali neprijatelje. Obuka je počela i završila. Naučili su ih sve što je trebalo znati. Ali to su učinili na brzinu i bez prevelika uvjerenja, jer je malo uvjerenja bilo u ono vrijeme. Svatko će se morati domišljati sam za sebe, naročito razaznavati, među svim jednakim licima oko sebe, tko je Vijetkongovac, a tko prijateljski južnovijetnamski seljak. Smiješak s kojim su se ponekad približavali bio je isti, ali ono što su nosili moglo je biti potpuno različito. Ručna bomba, možda.

Kao u slučaju obojena čovjeka koji je u tom času dolazio prema njemu, gurajući snažnim rukama kotače na kolicima. Od povratnika što su se oporavljali u bolnici čekajući ozdravljenje bio je jedini s kojim je Wendell uspostavio prijateljstvo.

Jeff B. Anderson, iz Atlante. Bio je žrtva atentata kad je izlazio iz javne kuće u Saigону. Za razliku od svojih drugova on je preživio, ali ostao je paraliziran od pasa naniže. Nimalo slave, nikakva medalja. Samo liječenja i neugodnosti. Ali slava u Vijetnamu bila je uostalom slučajna činjenica a medalje kadšto nisu bile vrijedne kovine od koje su napravljene.

Jeff zaustavi vožnju kolica položivši dlanove na kotače.

»Zdravo, kaplaru. O tebi se pričaju čudne stvari.«

»Na ovome mjestu teže k istini mnoge stvari koje se pričaju.«

»Onda je sigurno. Ideš kući?«

»Da, idem kući.«

Sljedeće pitanje došlo je nakon djelića sekunde, nakon kratke i beskrajne napetosti, jer je sigurno bilo pitanje koje je Jeff više puta uputio samu sebi.

»Što ćeš raditi?«

»A ti?«

Ni jedan ni drugi nisu dali odgovora nego su radije ostavili mogućnost da ga obojica zamisle. Ta tišina između njih bila je sažetak mnogih prethodnih razgovora. Bilo je toliko stvari o kojima se moglo govoriti i toliko njih koje je trebalo proklinjati a muk je bio zbroj svega toga.

»Ne znam trebam li ti zavidjeti ili ne.«

»Ako te možda zanima, to ni ja ne znam.«

Čovjek u kolicima stegnu čeljusti. Iz usta mu je izišao glas kao da ga je samljela zakasnijela i suvišna srdžba.

»Da su barem bombardirali one proklete brane...«

Jeff ostavi nedovršenu rečenicu. Njegove su riječi prizivale sablasti koje su obojica neuspješno pokušavala odagnati.

Kaplar Wendell Johnson odmahnu glavom.

Ono što je učinjeno pripada povijesti a ono što nije učinjeno ostaje pretpostavka bez mogućnosti da se dokaže. Unatoč masivnu bombardiranju kojemu je bio izložen Sjeverni Vijetnam, unatoč činjenici da je za vrijeme zračnih naleta izbačeno trostruko više bomba nego u Drugom svjetskom ratu, nikada nitko nije izdao zapovijed da se napadnu brane na Crvenoj rijeci. Mnogi su mislili da bi to bio odlučan potez. Voda bi ispunila doline i svijet bi proglasio ratnim zločinom ono što bi veoma vjerojatno bilo genocid. Ali možda bi sukob imao različit ishod.

Možda.

»Poginule bi stotine tisuća ljudi, Jeff.«

Čovjek u kolicima dobaci mu pogled u kojemu je plutalo nešto neodredivo. Možda je to bio krajnji poziv na milosrđe zaustavljeno između žaljenja i grizodušja zbog onoga što je pomislio. Zatim je okrenuo glavu i pogledao u neku daleku točku, preko vrhova stabala.

»Znaš, ima trenutaka kad sam zamišljen pa položim ruke na naslone i pokušavam ustati. Zatim se sjetim stanja u kojemu se nalazim i proklinjem sama sebe.«

Udahnuo je duboko kao da mu je potrebno mnogo zraka da kaže ono što se spremao kazati.

»Proklinjem sama sebe što sam ovakav i naročito zbog toga što bih dao milijune onih života samo da mi se vrate noge.«

Opet mu se zagleda u oči.

»Što se dogodilo, Wen? I nadalje *zašto* se dogodilo?«

»Ne znam. Mislim da to nikada nitko ne će uistinu znati.«

Jeff nasloni ruke na kotače i malo pokrenu kolica naprijed-natrag, kao da mu ta kretnja služi da ga podsjeti kako je još živ. Ili je to jednostavno bio trenutak rastresenosti, jedan od onih kad misli da može ustati i otići na svojim nogama. Slijedio je misli i bio je potreban jedan čas prije nego što su postale riječima.

»Nekada su govorili da komunisti jedu djecu.«

Govorio je i gledao ga ne videći ga, kao da u stvarnosti predočuje sliku što su je prizivale riječi.

»Mi smo komuniste potukli. Možda nas zbog toga nisu pojeli.«

Načinio je stanku i kad je iznova progovorio glas mu se pretvorio u šapat.

»Samo su nas prožvakali i ispljunuli.«

Stresao se i pružio mu ruku. Kaplar ju je stisnuo i vidio da je čvrsta i suha.

»Sretno, Jeff.«

»Pođi se frigati, Wen. I to brzo pođi. Mrzim zaplakati pred bijelcem. Na mojoj koži čak i suze izgledaju crno.«

Wendell se udaljio s jasnim osjećajem da nešto gubi. Da obojica nešto gube. Povrh onoga što su već izgubili. Načinio je nekoliko koraka kad ga je Jeffov glas prisilio da se zaustavi.

»Hej, Wen.«

Okrenuo se i vidio ga, sjenu čovjeka i stroja na pozadini sutona.

»Povali jednu i za me.«

Rukom je načinio nedvosmisleni kretnju.

Wendell mu se u odgovoru nasmiješio.

»U redu. Kad to bude, spomenut će se tvoje ime.«

Kaplar Wendell Johnson udaljio se upirući pogled ispred sebe, korakom koji je i protiv njegove volje još bio vojnički. Stigao je do svoje zgrade a da nikoga više nije pozdravio niti je i s kim govorio. Ušao je u svoju sobu. Vrata kupaonice bila su zatvorena. Uvijek ih je tako držao, jer je ogledalo bilo postavljeno sučelice ulazu. Draže mu

je bilo izbjegavati mogućnost da njegovo lice bude prva slika koja će ga dočekati.

Prisilio se pomisliti kako će se od sutra morati na to naviknuti. Ne postoje dobrohotna zrcala, samo površine koje odražavaju točno ono što vide. Bez samilosti, s nehotečnim sadizmom ravnodušnosti.

Skinuo je košulju i bacio je na stolicu, daleko od samoranjavajuće čarolije drugoga zrcala, onoga u unutrašnjosti zidnog ormara. Izuo je cipele i ispružio se na krevetu s rukama ispod glave, hrapava koža na hrapavoj koži, osjet na koji se već naviknuo.

Kroz prozor, iza pritvorena stakla, iz tamna plavetnila koje je najavljivalo večer, stizalo je ritmizirano i skriveno kucanje djetlića među stablima.

Tupa-tupa-tupa-tupa... Tupa-tupa-tupa-tupa...

Pamćenje se zavrtjelo u začaranim krugovima i taj je zvuk postao gluhim štekantjem kalašnjikova AK-47 za kojim je stigao zamršen splet glasova i slika.

»Matt, gdje su ta govna? Odakle pucaju?«

»Ne znam. Ništa ne vidim.«

»Ti imaš M-79, ispali granatu u ono grmlje zdesna.«

»Gdje je završio Corsini?«

Farrellov glas, prljav od zemlje i straha, stizao je s neodređene točke na desnoj strani.

»Corsini je otišao. Isto tako Mc...«

Tupa-tupa-tupa-tupa...

I Farrellov se glas rasplinio u zraku.

»Wen, miči se, sklonimo se odavde. Raznijet će nas na komadiće.«

Tupa-tupa-tupa-tupa... Tupa-tupa-tupa-tupa...

»Ne, ne tamo. Sve je otvoreno.«

»Kriste sveti, posvuda su.«

Opet je otvorio oči i dopustio da se vrte stvari koje su ga okruživale. Ormar, stolica, stol, krevet, prozori s neobično čistim staklima. I

ovdje miris hrđe i dezinfekcijskih sredstava. Ta je soba njegovo jedino utočište već mjesecima, poslije tolikog vremena provedena u jurnjavi, s liječnicima i bolničarima koji su se trudili oko njega da mu ublaže patnju zbog opekline. Tu je dopustio svojem duhu da gotovo netaknut ponovno uđe u njegovo uništeno tijelo, tu je vratio lucidnost i samom sebi zadao obećanje.

Djetlić je udijelio primirje stablu koje je mučio. Njemu se učinilo da je to dobar predznak, kraj neprijateljstava, dio prošlosti koji na neki način može ostaviti iza sebe.

Koji *mora* ostaviti iza sebe.

Sutra će izaći.

Nije znao koji će svijet zateći izvan bolničkih zidova, niti je znao kako će ga taj svijet primiti. Zapravo, nijedna od tih dviju stvari nije mu bila važna. Zanimalo ga je samo dugo putovanje koje je pred njim, jer ga po završetku toga putovanja čeka susret s dva čovjeka. Gledat će ga s osjećajem straha i zaprepaštenja kakvo čovjeka prožme pred nečim što se ne može povjerovati. Potom će on govoriti, onomu strahu i onomu zaprepaštenju.

Na koncu će ih ubiti.

Smiješak, opet lišen boli. Neprimjetno je potonuo u san. Te je noći spavao ne čujući glasove i prvi put nije sanjao stabla kaučukovca.